

PROBLEMATICA RESTAURĂRII UNEI ICOANE PRĂZNICAR CU DOUĂ FEȚE

DIANA MIREA*

Introducere. În prezentul articol ne ocupăm de restaurarea unei icoane prăznicar cu două fețe¹ provenind din biserica de la Zărnești, Argeș și având proprietar particular.

Pe prima față avem reprezentată scena Învierii urmând modelul occidental de interpretare, în care Iisus iese cu forță și cu multă lumină din mormânt, ținând în mâna dreaptă cu cea cu steag ca simbol al biruinței, iar în palma stângă văzându-se urmele crucificării.

Pe cea de-a doua față autorul a pictat un Dodecaortion, însemnând douăsprezece scene din viața Mariei și a lui Iisus, reprezentând praznicele importante de peste an. Deși nu avem o semnătură sau un an, maniera de interpretare este obișnuită pentru începutul secolului al XIX-lea. Structura este alcătuită dintr-un un panou de lemn grunduit și pictat pe ambele fețe cu ramă de brad aplicată.

Starea de conservare și analize. În momentul intrării în restaurare, icoana era într-o stare de conservare mediocră. Suportul prezenta orificii de zbor rezultate în urma unui atac xilofag vechi, fisuri, depuneri aderente sau repictări la nivelul ramei.

Stratul pictural prezenta lacune datorate fluctuațiilor de microclimat dar și factorului uman, exfolieri, ridicături sub formă de acoperiș datorate uscării și deformării tangențiale a lemnului și fluctuațiilor de microclimat, cracluri, uzuri, eroziuni, urme datorate unor lovituri mecanice și zgârieturi, multiple repictări în funcție de degradările suferite anterior, depuneri superficiale, depuneri aderente, depuneri ancrasate, picături de diverse proveniențe și depozite de ceară datorate utilizării în cult.

Pentru început, icoana a fost examinată în lumină directă și laterală ieșind astfel în evidență tehnica de execuție (tușa autorului), modificări în timp

* Muzeul Județean „Aurelian Sacerdoțeanu” Vâlcea, Râmnicu Vâlcea.

¹ Dimensiuni: 47,5 cm/41 cm/4,5 cm.

ale materialelor dar și starea de conservare a lucrării: fisuri, cracluri, diferite deformări.

În urma examinării icoanei și a semnalării zonelor cu repictări, s-a decis ca înaintea avansării propunerilor de restaurare să se efectueze o analiză cu ajutorul razelor ultraviolete.

Repictările distribuite pe întreaga suprafață a lucrării au ieșit la iveală prin aspectul foarte închis la culoare, aproape negru. În urma cercetărilor preliminare și testelor de curățare, a fost elaborată metodologia de restaurare.

Comisia de restaurare a propus: desprăfuirea, biocidarea, consolidarea stratului pictural, curățarea ramei pe ambele fețe, curățarea lacunelor pentru chituire, chituirea lacunelor la nivel și finisarea chiturilor prin șlefuire și amprentare, îndepărtarea depunerilor aderente de pe suprafața picturală, curățarea celor două fețe pictate, integrarea cromatică în culori de acuarelă și aplicarea verniului final.

Descrierea operațiunilor de restaurare efectuate. Urmărindu-se îndeaproape sfaturile comisiei de restaurare, desprăfuirea s-a făcut cu ajutorul unei pensule late și moi. Biocidarea suportului s-a făcut prin injectare în orificiile de zbor (deoarece icoana a fost pictată pe ambele fețe și pensularea nu a fost o opțiune) cu soluție de Per-xil 10 după care a fost împachetată etanș într-un sac de folie, operațiunea repetându-se după 10 zile. Consolidarea stratului pictural s-a făcut cu atenție, alternând presa caldă cu presa rece, în zonele cu exfolieri, prin metoda condensului.

Îndepărtarea repictărilor de pe suprafața ramei a fost una din problemele care s-au dovedit o reală provocare. Aceasta s-a făcut cu o soluție formată din 100 ml alcool etilic absolut plus 150 ml esențe și mecanic cu bisturiul pentru a îndepărta pelicula de colofoniu și ulei care acoperea întreaga suprafață. Operațiunea a scos la vedere mai multe galerii săpate de larvele insectelor xilofage. După curățare, fisurile, spațiile mici și orificiile de zbor de la nivelul ramei au fost obturate cu fibră vegetală (cânepă) sau rumeguș în amestec cu adeziv organic (clei de pește). Unde a fost nevoie, operația s-a făcut în mai multe straturi.

Curățarea lacunelor în vederea chituirii s-a făcut cu apă alcoolizată.

Grunduirea lacunelor se realizează într-o primă fază cu lapte de chit (clei de pește 9% și carbonat de calciu) aplicat fluid și fierbinte cu pensula. Completarea la nivel s-a făcut cu același chit cu adaos mai mare de carbonat de calciu micronizat, prin aplicare cu spatula. După uscare, chiturile au fost șlefuite cu dopul de plută.

Ca etapă în redarea integrității imaginii originale, îndepărtarea depunerilor aderente existente pe stratul pictural s-a făcut fizico-chimic cu două tipuri de soluții cunoscute în restaurare, dar și mecanic cu bisturiul.

Prima soluție a fost formată din 50 ml alcool etilic absolut și 200 ml esențe, iar cealaltă, pentru repictări, din 100 ml alcool etilic absolut și 150 ml esențe. Îndepărtarea depunerilor aderente a dezvăluit noi lacune, care au fost la rândul lor chituite conform operațiunii descrise.

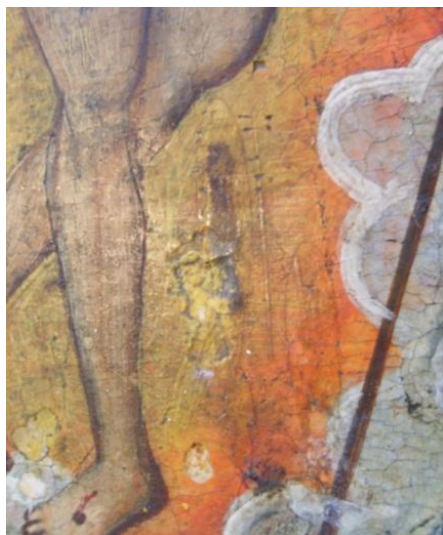

Fig. 1. Repictare ce acoperă lacuna.

Fig. 2. Lacuna curățată.

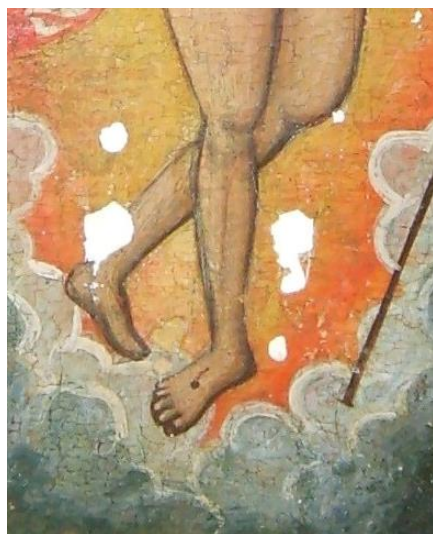

Fig. 3. Lacuna chituită.

Fig. 4. Lacuna integrată cromatic.

Prezentarea estetică finală a urmărit atât recuperarea de sub repictări a ansamblului autentic, cât și trecerea în plan secund a lacunelor, ușurând lecturarea discursului iconografic. Pentru integrarea cromatică, eroziunile au făcut obiectul tratării în velatura, suprafețele mici au fost chituite în tehnica rittocco, iar zonele mai mari în tehnica *tratteggio*.

Verniul de damar 12% + ceară 1%, ca plastifiant, s-a aplicat prin pensulare și egalizat îndelung. El are ca rol protejarea suprafețelor pictate de factorii nocivi ai mediului ambiant.

Fig. 5. Ansamblu reprezentând Dodecaortion după restaurare.

Fig. 6. Ansamblu reprezentând Învierea după restaurare.

Concluzii. Dorim să atragem atenția în primul rând asupra importanței cercetării științifice, pluridisciplinare înaintea începerii intervențiilor de conservare-restaurare, elementele privind tehnica de realizare, morfologiile specifice proceselor de degradare sau intervențiile suferite anterior fiind definitorii în alegerea metodelor de conservare-restaurare adecvate.

În al doilea rând, sperăm că acest caz va fi un exemplu pentru cei care întâmpină probleme asemănătoare.

Bibliografie:

- BRANDI, CEZARE, *Teoria restaurării*, Editura Meridiane, București, 1996.
CENNINI, CENNINO, *Tratat de pictură*, București, Editura Meridiane, 1977.
DIONISIE din FURNA, *Erminia Picturii Bizantine*, București, Editura Sophia, 2000.
DRĂGUȚ, VASILE, *Arta românească*, București, Editura Vremea, 2000.
ISTUDOR, IOAN, *Noțiuni de chimia picturii*, Ediția a II-a, Editura ACS, București, 2011.
KNUT, NICOLAS, *The restoration of paintings*, Editura Könemann, Germania, 1999.

ISSUES DURING RESTORATION OF AN ICON WITH TWO FACES

Abstract

In this article we present the restoration of an icon with 2 faces. The icon came from Zărnești church, Argeș. The author is unknown. The ones posing the most difficult – historical, aesthetic and methodological – problems are the overprinting's. We hope that this case will be an example for specialized readers.